

POPÜLER KÜLTÜR VE EĞİTİM

Hasan Hüseyin ÖZKAN

Atatürk Üniversitesi, Ağrı Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ağrı.

Özet:

Bu çalışmada, popüler kültür ile eğitim arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmada öncelikle popüler kavramı tanımlanmış, popüler kültür örneklerle açıklanmıştır. Daha sonra eğitim kavramı açıklanmıştır. Çalışmanın son kısmında popüler kültür kavramı ile eğitim kavramları arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Popüler, Popüler kültür, Eğitim

POPULAR CULTURE AND EDUCATION

Abstract:

In this study, the relationship between popular culture and education is analysed. Firstly, the term 'popular' is defined and popular culture is explained through examples. Then, 'education' is defined as a term. At the last part of the study, a relation between the terms 'popular culture' and 'education' is tried to be established.

Key words: Popular, Popular Culture, Education

Popüler Kültür

İnsanoğlu, tarihi yaratmak için çıktığı uzun yolculuğun başında yalnız ancak çaresiz değildi. Süreç içerisinde üretmeyi, üretmek düşünmeyi öğrenen insanoğlu; yaşamı boyunca özgürlüğün peşinden koştu. Oysa kendisini özgürleştireceğini düşündüğü araçları üretirken, farkında olmadan aklının ve kendi değerlerinin kölesi oldu. Önce özel mülkiyeti yarattı, toplumsal eşitsizliğin, haksız işbölümünün zeminini hazırladı. Sonra savaşmayı öğrendi "adalet mülkün temelidir" diyerek yargılamayı, köleleştirmeyi ve doğmalara bağlanmayı...Ve bugün bilimin, odalarımıza taşıdığı savaşları olağanlaştırmayı, coca cola ile pepsi arasında kararsız kalmayı, popüler kültür ile düşünüp, kitle kültürü üzerinden dünyayı kavramayı öğrendi. Özgürlüğü ararken, kendisini tutsak etmenin yollarını keşfetti.

Sosyolojik olarak toplumların evrimleşmesi, sınıflar arasındaki mücadele üzerinden şekilleniyor. Üretim ilişkilerinin dayattığı eşitsizliğin var ettiği bu mücadele egemen sınıfların toplum üzerindeki her türlü baskı ve müdahalesini içeriyor. Ve egemen sınıflar, toplumu arkalarına alarak, iktidarlarını süreklileştirmenin farklı yollarını arıyorlar. Bu evrim içerisinde çok farklı söylemler ve araçlar geliştiren egemen sınıflar, fiziki baskının yetersiz olduğunu keşfederek ideolojik söylemler üzerinden toplumu manipüle etmeye çalışıyorlar. Eğitim, kültür, din gibi üstyapısal kurumlar egemen sınıfların kendi düşüncelerini ve eğilimlerini topluma dayatmalarının birer aracı oluyorlar. Değişen bu araçların işlevi değil, içeriği oluyor.

Aklın merkeze konduğu modernite, insanın akli yönlendirdiği Ortaçağ karanlığının aksine, insanoğluna özgürlüğün kapısını aralayacak özne olma bilincini sunuyor, ancak toplumsal ilişkilerin insan yararına örgütlenmediği ve çıkar ilişkilerinin egemenliğini sürdürdüğü bir nesnellikte, akıl insana yabancılaşarak onu denetleyen ve yönlendiren, yabancılaşmanın asıl nedeni olan bir güç haline geliyor. Kâr etme hevesine eşlik eden, duyarsız bir toplum yaratma düşüncesi, pragmatizmi ve insan yaşamını kolaylaştırma iddiasını (Mc.Donalds, Pizza Hut, Fast Food kültüründe gözlemlenebileceği gibi) merkeze koyarak, kendisini çekici kılıyor. Kolay tüketilen ve bireyi toplumsal yük ve sorumluluklardan uzaklaştırarak, kaçışçı bir ahlakı besleyen kitle kültürü, bilimi, sanatı ve tüm insani değerleri, pazarda alıcı bekleyen ve kâr getiren metalara dönüştürüyor. Küreselleşme de işte bu yabancılaşmanın, topluma dayatılan duyarsızlaşmanın ve bireyin toplumsal süreçlerden soyutlanmasının, evrenselleşmesinin, dünyanın topyekün çürümesinin adı oluyor.

Toplumsal evrimleşmenin gerçekleşmesi ve bu çürümede dikkate alınması gereken kavramlardan birisi de kültür ve özellikle de popüler kültürdür. Kültür, toplumsal bir üründür. Çünkü insan doğumundan ölümüne kadar bir toplum içinde yaşar. Örneğin, dünyaya gözlerini yeni açan bir çocuk dilini, dinini, yiye-içmesini, giyinip-kuşanmasını çevresini, sosyal yaşantısını, değerlerini, normlarını vb bir kültür çevresinde öğrenir. Bu açıdan baktığımızda kültür, toplumda yaşayan insanların bütün öğrendiklerini ve paylaştıklarını kapsayan bir kavram olup, bilimlerin incelediği hemen her şey kültür tarafından biçimlendirilmiştir. Dolayısıyla kültür doğuştan gelen kalıtsal bir özellikler değil, sonradan kazanılan öğrenilmiş özelliklerdir. Topluma her yeni katılan üye bunu öğrenerek geliştirir.

Kültürü toplumsal yaşamın belli bir alanına göre (sanat, edebiyat, müzik vb) sıkıştırmamak gerekir. Kültür insanın yaşamının her alanındaki kendisi ve kendisine ait olanın ifadesidir, çünkü kültür, insanın yaşamını, geçmişten gelen deneyimleri ve birikimleriyle nasıl ürettiğini anlatır. İnsan kendini nasıl üretiyorsa, bu üretme yolu onun kültürüdür. Bunun anlamı tekdüze bir kültürün (örneğin Türk kültürü, Amerikan kültürü, Alman kültürü) söz konusu olması değildir. Kültür oluşum yerinin ve yapılış yerinin özelliklerine göre siyasal, sosyal, ekonomik, eğlence, dinlenme, müzik, sanat, edebiyat, gençlik, işçi sınıfı, arkadaşlık, iş, dostluk, çevre, köy, kent, başkaldırı, saldırı, sıyrılmaya, teknoloji, din, hukuk, adalet vb gibi gruplara ayrılabilir. Bu farklılık insanların belli zaman, mekan ve şartlarda kendi varlıklarını üretmede söz konusu olabilir. Dolayısıyla kültür, belli bir topluluğun belli zaman ve şartlarda üretim biçimindeki kişiliğidir.

Başlı başına bir çalışma alanı olarak gelişmeye başlayan popüler kültür alanı, 1950'lerden sonra, özellikle Amerika ve Batı Avrupa toplumlarında geniş rağbet görmüş ve söz konusu alanda bilimsel çalışmalar hızla devam etmektedir. Ülkemizde ise 1990'lardan sonra bu alanla ilgili çalışmalara yer verilmeye başlanılmıştır. Her geçen gün bilim çevrelerinin daha da dikkatini çeken popüler kültür alanı, çağımızın gözde uğraş alanlarından birisi durumuna gelmiş bulunmaktadır.

Nedir bu popüler kültür alanı? Köye mi, kente mi özgü? Medenileşme mi, ilkeliliğin mi bir göstergesi? Toplumun bir ürünü mü yoksa toplumda ki bir sınıfın kültürü mü? Kimler kimin için üretiyor? Kültür toplumun bir ürünü olduğuna göre popüler kültürde mi bu ürünün içinde yer alıyor? Yoksa bu soruların hepsinin cevabını mı kapsıyor? Pek çok soruyu çağrıştıran bu kavramı kolay anlamak ya da anlamlandırmak için çok çeşitli

bakış açılarını gerektiren bilimsel çalışmalara ve analizlere ihtiyaç duyulacağı bir gerçek. Ancak popüler kültüre ilgi artıkça bu alanın yeterince aydınlığa kavuşacağını iddia etmek doğru olmayabilir hatta daha da karmaşık bir hal alabileceğini düşünmek mümkün olabilir. Üzerinde yapılan çok sayıda çalışmaya rağmen yeterince açıklığa kavuşmuş bir kavram değildir. Kavrama belli ölçülerde açıklık kazandırabilmek için bazı tanımlar verilmiştir.

Popüler kavramının anlamı İngilizcenin orijinininden gelmektedir. Oldukça yeni bir kavram olan popüler kavramı orta çağda “halk” anlamı kullanımıyla başlamıştır. Günümüzde çoğunluk tarafından “sevilen ve seçilen” anlamındadır (Güngör, 1999: 18). Siyasal alanda popüler, egemen faaliyetlerin ve politikaların kabulünün, onayının, teyidinin mührü olarak kullanılmaktadır. İletişim medyasının sunduklarının (müzik, film, pembe diziler, yarışmalar) halk tarafından beğenilmesi anlamına gelir. Kısa adıyla pop kültürü, top 10, Marlboro, coca-cola, pizza, kişi, nesne, seks manyağı olabilir, çoğunluğun hoşlandığı anlamındadır.

Kimileri popüler kavramından yola çıkarak popüler kültürü, “halk” kavramıyla ilişkilendirirler. Onlara göre popüler kültür, halk ya da halkın dışında ya da üstünde yer alanlar tarafından halk için üretilen her şeydir (Alemdar ve Erdoğan, 1994:110) şeklinde tanımlanırken; Başka bir tanımda da popüler kültür yöneten sınıfların, kültürel değerleri ve gelenekleri, egemen ideolojileri doğrultusunda yeni formüller biçiminde yansıtarak yarattıkları, bağımlı bireylere sundukları kültürdür. Popüler kültür, gündelik yaşamın kültürüdür. Dar anlamıyla, emeğin gündelik olarak yeniden üretilmesinin bir girdisi olarak eğlenceyi içerir. Geniş anlamıyla, belirli bir yaşam tarzının ideolojik olarak yeniden üretilmesinin ön koşullarını sağlar (Oktay, 2002: 17).

Oskay’ a göre popüler kültür, bir yandan bizi sisteme sınıksız bağlarken, diğer taraftan da sisteme karşı baş kaldırışımızı dile getirmek ister gibidir. Ancak bu karşı çıkış, gerçek bir karşı çıkış değildir ve genellikle popüler kültürün tüketim anıyla sınırlıdır. Ancak popüler kültür alanıyla yaşanan farklılık, baş kaldırış ve karşıtlık içinde bulunan sistemi kesinlikle tehdit etmeyecek bir dozda ayarlanmıştır(1998: 156).

Fiske’ de popüler kültürü, yönetilenlerin, idare edenlerin yani egemen sınıfın sağladığı kaynaklar ile metalden kendi kültürünü oluşturma süreci olarak tanımlamaktadır. Bu sürecin popüler kültürde merkezi bir konumu vardır ve sanayi toplumlarında yönetilenlerin kendi kültürlerini oluşturabilecekleri kaynaklar sadece egemen sınıf tarafından sağlanmaktadır. Otantik halk kültürünün alternatif bir kaynak olması söz konusu olamaz. Bu nedenle de popüler kültür, elde işe yarar ne varsa onunla idare etme sanatıdır şeklinde ele alınmaktadır. Ayrıca popüler kültürün bir tüketim olmadığı, toplumsal bir sistem içinde anlamları ve hazları yaratan ve onları dolaşıma sokan etkin bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Fiske, Aktaran: İrvan, 1999).

Popüler kültürün, gündelik yaşam ile kültür endüstrilerinin arasındaki ortak kesimde oluştuğunu, halk tarafından oluşturulduğunu ve halka dayatılmayacağını ve yukarıdan değil, içeriden doğacağını ifade ederek popüler kültürü, sistemin verdikleriyle idare etme sanatı olarak tanımlamaktadır (De Certeau,1984).

Gramsci’nin yaklaşımı ise, popüler kültüre olumsuz yaklaşan “Frankfurt Okulu” ile popüler kültüre olumlu yaklaşan “Kültürelciliği” birleştirmiştir. Buna göre popüler kültür ne yapısalcı ekolün gördüğü gibi halkın kültürel deformasyonu ne de kültürelcilerin gördüğü gibi kendini doğrulama, kendini yapma olarak görülür. Popüler kültür, karşıt baskılar ve eğilimler tarafından biçimlenen “güç alanı” ilişkileri olarak nitelenir. Gramsci kapitalizm

içindeki mücadelenin egemenlikten çok hegemoni için mücadele olduğunu ileri sürer. Ona göre burjuvazi, burjuva ideolojisinin karşıt sınıfın kültürleri ve değerleri içinde bulunduğu yer ölçüsünde hegemoni kurabilir. Burjuva egemenliği, işçi sınıfının kültürünü değiştirerek veya onu yok ederek değil; işçi sınıfının burjuva kültürü ile birlik olmasıyla güvence altına alınabilir. Böylece hem burjuva hem de işçi sınıfı kültürleri tamamiyle birbirine karşıt iki grup olarak düşünülmez. Yani popüler kültür, ne egemen ideolojiyle çatışan, empoze edilmiş kitle kültüründen ne de karşıt kültürlerden oluşmaz. Popüler kültür iki sınıf arasında pazarlık sahasıdır. Bu sahada egemen ve alttaki karşıt kültürel, ideolojik değerler ve elemanlar farklı karışımlar içinde bulunurlar. Bir kültürel pratik kendi politikasını sanki almına yazılmış gibi kendisi taşıyamayıp, o pratiğin siyasal fonksiyonu, belli bir ortamda diğer pratiklerle anlamlandırılması sonucu olarak içinde yazıldığı toplumsal ve ideolojik ilişkilere bağlıdır. Kültürel pratiklerin siyasal ve ideolojik eklemleri sabit değil, değişkendir (Alemdar, Erdoğan 1994:104-107, 2000: 8 ve Özbek 2000: 66-69).

Popüler kültürle ilgili tanımları da dikkate alarak, popüler kültürü daha anlamlı hale getirebilmek ve anlayabilmek için örnekler verelim. Bir futbol maçında, arkadaşlarıyla birlikte özel locasında eğlenen bir iş adamı popüler kültüre katılmamaktadır. Buna karşın aynı iş adamı, iş elbiselerinden sıyrılıp kendi yerel takımının maçını en ucuz tribünlerden seyrederse ve takımını alkışlıyorsa popüler kültüre katılıyor demektir. Tabii ki popüler kültüre katılabilmek için muhtemelen komşu gençlere göre biçimlenmiş diğer toplumsal dayanışmalara da katılıyor olması gerekir. Burada iş adamının beğenileri ve tercihleri bireysel değil toplumsaldır.

Televizyonlarda yer alan ve burjuvajiye yaşatan gösterişli, ihtişamlı bir hayatı yansıtan film ve özellikle diziler (Dallas, Asmalı Konak, Yalan Rüzgarı) kapitalizmin bir eleştirisi olarak yorumlanabilir. Tabii bu dizileri ve filmleri her seyredişte izleyicilerin popüler anlamlar ve hazlar bulacağını iddia edemeyiz. Ancak izleyicilerin bu dizilerin kodlarını çözmeleri, toplumda var olan kapitalist, tüketimci, cinsiyetçi, ırkçı değerlerle dayanışmaya geçerek haz almaları yani kendi yaşantılarıyla ilgili özlemleri aramaları mümkündür. Çünkü popüler kültürün oluşmasında ortamın varlığında izleyicinin kendini bulması ve bunu anlamlandırması önemlidir. Bu tür diziler izleyicilerine bir anlam dağıtıcısı sunar. Esasen bu anlam dağıtıcısı izleyicilerin kendi seçimlerini kendilerinin yapabildikleri, sonra da bu seçimleri kendi kültürlerine uydurabildikleri bir anlamlar supermarketidir. İzleyicilerin sağlık ve mutluluk arası ilişkilerden, ticari ilişkilerden, cinsel ilişkilerden, mahremlerinden kendi anlamlarını üretmeye imkan sağlar. Dolayısıyla bu filmler değişik popüler kültürlerin oluşturulabileceği göreceli bir kaynak bankası konumundadır.

Ayrıca günümüz popüler kültürü büyük oranda şiddete de dayalıdır. Belli televizyon programları ve kitaplar, belirli oranda şiddeti içermektedir. Bazı televizyon programlarında şiddet öyle ince olarak işlenmektedir ki, özellikle yansıtılmış şiddet önemli derecede popülerdir. Özellikle gücün ve kaynakların eşitsiz olarak dağıtıldığı, çatışan çıkar ortamlarının varlığı ile yapılandırılan toplumlarda yansıtılmış şiddet üzerinde durulmaktadır. Televizyondaki şiddet toplumdaki sınıf çatışmalarının somut bir temsili niteliğindedir. Seçilmiş kadın ya da erkek kahramanlar o toplumun egemen değerlerini en iyi yansıtan örneklerdir. Mesela Deli Yürek, Semra Kaynana, Rocky olarak Sylvester Stallone. Deli yürek toplumdaki çatışmalara "Deli yürek ilke ve kanunlarıyla ve güçle karşı koyarken, Rocky ırk ve sınıf ağırlıklı olarak adaleli vücudu ile karşı koymaktadır.

Popüler kültür açısından televizyondaki reklamlardan da bireylerin çıkaracağı anlamlar farklı farklı olacaktır. Televizyondaki son model bir arabanın reklamı Koç holding de şirket genel müdürlüğü yapan bir bireyin anlamı ile kırsaldaki bir köylünün çıkaracağı anlam aynı olmayacaktır. Genel müdür için bu reklam bir satın alma dürtüsü yaratırken, kırsaldaki köylü içinse kendisine ait olmayan bir keskin bir dünyanın özlemine, bu dünyanın kaçınılmaz bir dünya olduğunu yani varlığını simgeleyecektir. Görsel medyadaki reklamlardan, toplumsal bakımdan bağlantılı anlamlar çıkarılabileceği ortadadır. Eco (1986: 141) Reklam gibi alakasız görünen bir metinden bile toplumsal bakımdan bağlantılı anlamlar çıkarılabileceğini, hatta bu anlamların devrimci olabileceğini ileri sürmektedir.

Ülkemizde popüler kültür, çeşitli medyalar aracılığıyla tüm bir ülkeyi egemen kültüre bağımlı kılmayı sağlayan başlıca vasıta. Bu özelliğiyle, bir afyon işlevi görerek gündelik hayatın bütün katmanlarına sızmış ve düşünce sistemimizi tam bir kuşatma altına almıştır. Acı ama gerçektir ki, Türkiye'de popüler kültür, ülkemizin reel konjonktüründe, daha çok gettolarda üretilmektedir: Gerçek halk mekânları olan pazar yerleri, kahveler, bakkal, kasap ve manav dükkânları ile mezarlıklar ve benzeri yerlerde popüler kültürün ürettiği zevkperest ve aldırılmaz atmosfer sayesinde bu mekânlarda gündelik hayatın bütün katmanlarını saran ve özellikle varoşlarda yaşayan alt kültürleri kullanan güç odaklarının (sol örgütler, islami gruplar) çalışma alanlarını genişlettiği söylenebilir.

Esasen Anadolu kültüründe popüler kavramı yoktur. Kavram batı kökenli bir kavram olup, kitle iletişim kaynakları yoluyla Anadolu'ya girmiştir. Anadolu da popüler kavramı olamaz çünkü kavram ekonomik, siyasal ve kültürel tüketim biçiminin bir ürünüdür. Bu biçim de Anadolu'nun yaşam biçimine egemen değildir. Anadolu'da popülerler yok muydu? Elbette vardı. Yunus popülerdi, Koroğlu popülerdi, Atatürk popülerdi. Ancak bunlar hem tüketimde hem de hava atmada doyum sağlamayla ilgili değildi. Sadece ve sadece kalitelerindendi. Anadolu'da popüler olan; herkes tarafından sevilen, herkesin malı olan, herkes tarafından yaşatıldır. Haftalık popülerlik, günlük popülerlik olamazdı. Çünkü Anadolu da top 10 yoktu.

Yukarıdaki tanımlar ve örneklerden de anlaşılacağı üzere popüler kültür; egemen sınıfların statükoyu devam ettirmek için ürettikleri bir kültür olup, kültürel değerleri ve gelenekleri, egemen ideolojiler doğrultusunda yeni formüller biçiminde yansıtarak yarattıkları, bağımlı bireylere sundukları bir kültürdür. Kavram genel olarak sosyal, ekonomik ve siyasi boyutlarıyla ele alınan bir kavramdır. Popüler kültür üst sosyal sınıfların ürettiği bir kavram değil daha çok alttan üstte doğru üretilen bir kavramdır. Alt sınıfların doğrudan üretebildiği kültür, egemen ideolojiler tarafından güdümlendirilmekte ve alt grupların kültüründeki karşıt öğeler özümlemlenip edilginleştirilmektedir. Bu açıdan da popüler kültür kavramı, bir alt kültürdür.

Özellikle ülkemiz açısından ele alacak olursak, 1970'lerin ikinci yarısından sonra artan enflasyon ve buna bağlı olarak zorlaşan hayat şartları ve piyasada meydana gelen aşırı mal bollaması ve kitlelerin tüketim istekleri ile harcama güçlerinin artması sonucunda, popüler kültürün asıl alıcısı ve tüketicisi durumunda olan çalışan kesimlerde, küçük burjuva yaşam biçimine bir özlem ve özenti uyandırdığı, böylece popüler kültürün amaçlarından biri olan insanların tüketim ihtiyaçlarını tahrik etme ve bir tüketim histerisi oluşturma amacının gerçekleştirildiği söylenebilir. Bunu sağlamanın en önemli ve birinci yolu kitle iletişim araçlarıdır. En etkili iletişim aracı olan televizyon ve onun metaları aracılığıyla kitlelere burjuvazi hayat biçimi

sunulmaktadır. Aslında bu magazinlerde, filmlerde, romanlarda karşımıza çıkan, egemen sınıfın bakış açısıdır. İnsanlar reklamlardaki malları tüketme, falan dizideki gibi bir yaşam sürme, dergilerdeki ünlüler gibi giyinme çabasına girerler. Kendilerine sunulanları eleştiririz, tartışmasız kabul ederler. Spencer C. Benneth (Aktaran: Oktay, 2002: 28) “Kimliğimiz toplumsal rollerimize göre oluştuğu için, bugün, kişi olarak kendimizi gitgide daha büyük bir anonimleşme içinde bulmakta, bunu önleyebilmek için sahip olduğumuz nesnelere bireysellik vererek, kendimize kimlik edinmeye çalışmaktayız. Fakat bulduğumuz bu kimliği, satın aldığımız kitlesel üretim mamüllerine duyduğumuz saygı sayesinde kazanabilmiş olmaktayız.” demektedir. Açıklamalardan da anlaşılacağı üzere popüler kültür bir eğlence, bir taklit ve psikolojik üstünlük (hava atma) kültürüdür.

Ülkemiz, 1983’den sonra çok hızlı bir değişim sürecine girdi ve özellikle ilk özel televizyon olan star televizyonu ile birlikte bir özel radyo ve televizyon enflasyonu yaşamaya başlamıştır. Bu özel radyo ve televizyon enflasyonu beraberinde popüler yayınları yaygınlaştırmıştır. Popüler kültürün en önemli özelliklerinden biri benzeştirici bir kültür olmasıdır. Bu benzeştiriciliği bireylere batılılık, doğululuk, dürüstlük, keskin laiklik, dindarlık, çağdaşlık, modernlik, milliyetçilik, şiddet, barışçılık, çılgınlık, duygusallık vb çeşitli kimlikler sunmasıdır. Ancak bu benzeştiricilik hiçbir zaman birleştirici bir rol oynamamakta, sadece tekdüze bir kültürü ortaya çıkarmaktadır. Kültürde çeşitlilik, zenginlik azalınca yabancılaşma kültürü ortaya çıkar. İşte bu yeni kimikleşme aslında yeni bir kimiksizliği yaratır. Köylü-kentliye, birey-topluma, halk kendisine daha çok yabancılaşır. Televizyonlarda, sinemalarda, gazetelerde yayınlananlarla kitleler uyuşturulur ve kitleler yine bu tür araçlarla toplumsal sorunlar karşısında duyarsızlaştırılır. Buradan hareketle popüler kültür, bireylere farklı bir kimlik kazandırma kültürü olup, yabancılaşma kültürüdür.

Bir başkaldırı, isyan, özgürlük kültürü olan popüler kültür, gündelik yaşamın bir kültürüdür. Gündelik yaşam kültürü bütünüyle gelip geçici zevklerin ve anlamların kültürüdür. Pragmatist bir uygulamanın kültürü olmaktan öteye gidememektedir. Kitlelerin umursamaz ve vurdumduymazlığı bugünün zevkleri için geçerlidir ve bu bir tüketim kültürüdür. Sıradan insanları daha çok etkiler, çünkü bu tipler bayağılıklara, sansasyonlara, özel efektlere açıklık çekerler. Popüler kültür "Amerikan Yapısı" damgası taşıyan bu imajlar ülkemizi de baştanbaşa sarmıştır. Uyduların yükselirken kültürün alçaldığı bir dünyada insanlar, içlerinde yatan gizli özlemleri gıdıklayan şeylere ilgi göstermektedir ve gösterecektir. Çünkü gündelik yaşam bedenini, arzunun uyarılmasına dayanmaktadır. Gündelik yaşam elde ne varsa onunla yetinme sanatıdır. O halde popüler kültür spontane, sınırlı, benzeşik bir kültürdür.

Toplum hayatının hangi anını, yerini, zamanını ve ifade şeklini alırsa alsın, popüler kültürün içeriği üretim ve kültür endüstrisi tarafından belirlenmektedir. Ancak hiçbir zaman bu endüstrilerin toplamı anlamına gelmemektedir. Toplumun bütünü bir etkileşiminin bir ürünü anlamını taşımaktadır. Burada egemen sınıf yani yöneten sınıf belirleyici olmaktadır. Bu etkileşim sürecinde sadece egemen kültürler üretilmez, karşıt kültürler de üretilir. Bu şekilde süreklilik sağlanmış olur. Dolayısıyla kültür alanı insan yaşamının tümünü kapsayan bir mücadele alanı olmaktadır.

Kısaca popüler kültür; alt sosyal sınıfların kültürü olup, egemen sınıfların, egemenliklerini sürdürebilmeleri için ideolojilerini yeniden üretmek suretiyle sundukları, zevklerin, başkaldırıların, isyanların, saldırıların, direnişlerin, taklitlerin, hava atmaların, anlamların kültürüdür. Yani bağımlı bireyler kültürü, tüketim kültürüdür.

Eğitim

Bireyin hayatını dengeli bir şekilde sürdürebilmesi ve içinde yaşadığı topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlayıp, yapıcı bir üye olarak katkıda bulunabilmesi için gerekli davranış örüntüleriyle donanmış olması gerekmektedir. Birey ve toplum açısından çok büyük önem taşıyan bu durum, ancak eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu yönde verilen uğraşlar insanlık tarihi kadar eskidir ve hala da devam etmektedir.

Eğitim en genel anlamıyla, insanları belli amaçlara göre yetiştirme sürecidir. Bu süreçten geçen insanın kişiliği farklılaşır. Bu farklılaşma bireyin kazandığı bilgi, beceri, tutum ve değerler yoluyla gerçekleşir. Bireyin yaşamının tümünü kapsayan bu süreç, insanın içinde yaşadığı toplumdaki topluma değişiklik gösterir. Bireyin kişiliği de üyesi olduğu toplumdaki toplumdaki tarafından belirlenir ve şekillendirilir.

Eğitim kelimesi eski Türkçe’de “terbiye” kelimesi ile ifade edilmekteydi. Toplumda güzel konuşan, ahlaklı, hal ve hareketleri benimsenen kişiye terbiyeli, aksi durumdaki kişiye ise terbiyesiz deniyordu. Görüldüğü üzere eğitim insanın davranışlarının istenen niteliklere dönüştürülmesi şeklinde düşünülmektedir. Eğitim kavramı pek çok eğitimci tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bunlardan bazıları aşağıda verilmiştir.

Durheim’a göre (Aktaran: Ergun, 1999: 1) eğitim, çocukta fiziksel, entelektüel, ahlaki hallerin uyandırılması, geliştirilmesi halleridir. Gökalp’e göre (1992) eğitim, bir cemiyette yetişmiş neslin, yetişmekte olan nesiller üzerindeki etkisidir. Ertürk’e göre (1972: 12) eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı ve istendik değişimler meydana getirme sürecidir. (Fidan, 1986: 6) eğitimi, insanları belli amaçlara göre yetiştirme süreci olarak tanımlarken, Mümtaz Turhan ise eğitimi, kültürü bir değer olarak genç nesillere kazandırmak ve mevcut kültürün geliştirilmesini sağlamak olarak tanımlamaktadır. (Güvenç, 1996: 132) de eğitimi bir kültürleme süreci olarak ele alarak toplumun, bireyleri kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyacak şekilde değiştirmesine kültürleme demektedir.

Eğitim kavramının tanımlarını incelediğimizde, kavramın çok değişik şekillerde tanımlandığını görmekteyiz. Bu farklılıklar büyük oranda eğitim kavramının soyut bir kavram olması, kapsamının çok geniş olması, dinamik bir süreci içermesi ve çok farklı teorik temellere dayanmasından kaynaklanmaktadır. Aralarında önemli farklılıklar olmasına rağmen bu tanımların ortak yönü; eğitimin bireyin bilgi, beceri, tutum ve davranışlarında değişiklik meydana getirme süreci olarak ele alınmasıdır. O halde eğitimi genel anlamda tanımlamak gerekirse eğitim, bireye davranış kazandırma sürecidir.

Popüler Kültür ve Eğitim

Bireyin yaşamının doğumdan ölüme kadar olan sürecini kapsayan eğitim, bir davranış kazandırma mühendisliği olarak, kültürleme ve sosyalleştirme sürecidir. Bu süreç psiko-sosyal bir varlık olan bireyin ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri doğrultusunda ve toplumun ihtiyaçları yönünde bireye davranış değişikliği kazandırmadır. Bu davranış değişiklikleri toplumca arzu edilen özellikleri içerir. Bireyin çocuk, genç ve yetişkin olarak kendi toplumuyla bütünleşmesi, toplum içinde etkin bir birey olması ve yetişmesi sırasında karşılaştığı bilinçli ya da tesadüfi öğrenmeler kültürleme süreci sonunda gerçekleşir. Kültürleme, ailede, sokakta, işyerinde, çarşıda, hastanede, hapishanede bilinçli ya da kendiliğinden olan öğrenmeleri içerir. Kültürlemenin amaçlı olarak yapılan kısmı eğitimidir. Bu nedenle eğitim kasıtlı kültürleme sürecidir.

Kültür bir toplumun yaşam ifadesidir ve öğrenilmiş davranışlar ile bu davranışların sonuçlarından meydana gelen bir birleşimin ürünüdür. Bu yönüyle kültürün öğrenilmiş davranışların bir bütünü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kültürün eğitsel kavramlarla ifadesi, “beşeri öğrenimin paylaşılmış ürünleridir” (Tezcan, 1994: 76). Bu tanımlama kültürü, doğuştan gelen ve gelip geçici davranışlardan ayırt etmektedir. Yani kültür biyolojik kalıtımın aksine, toplumsal kalıtımın bir ürünüdür sanki.

Eğitimin temel görevlerinden birisi, toplumun kültürel mirasını nesilden nesile aktarmaktır. Dolayısıyla eğitim toplumun kültürel yapısına göre şekillenecek ve toplumun değişmesine ve gelişmesine temel oluşturacaktır. Başka bir ifade ile eğitim sosyal ve kültürel değişimin bir aracı olacaktır. Eğitim ise baştan başa bir topluluğun eylemidir. Toplum içinde yaşamının ve buna bağlı olarak da kişiliğin gelişmesidir.

Kültür ve eğitimi, kişiliğin şekillenmesinde maddi ve manevi öğelerin bir toplamı olarak ele aldığımızda, toplumsal düzenin sağlanmasında ve geliştirilmesinde bu iki temel öğenin paralel olarak geliştirilmesi ve gerçekleştirilmesi sağlanmalıdır. Özellikle sanayi ve günümüz toplumlarına baktığımızda kültürün maddi ve manevi öğeleri arasında önemli uyumsuzlukların olduğunu görmekteyiz. Kültürün maddi ve manevi öğeleri arasındaki uyumsuzluk popüler kültürde doğrudan gözlenmektedir. Popüler kültür, bir toplumda düzen sağlama kültürü değil, bir çatışma, değişim, ilerici bir kültür olarak, bireyin özgürleştirilmesi, umursamazlığı ve duyarsızlığı kültürü olarak egemen sınıfların yeni ideolojik ürünlerinin kültürüdür. Bu yönüyle toplumsal düzenin sağlanması, bu düzenin geliştirilmesi ve toplumun kültürel mirasının genç kuşaklara aktarılması kaygısını taşımadığı söylenebilir.

Her ülke, mevcut sosyal yapısını temel özellikleriyle devam ettirmek, toplumun bilimsel ve teknolojik gelişmesini sağlamak ister. Toplumlar hem bilimsel ve teknolojik gelişmelere ayak uydurmak hem de sosyal yapılarını temel özellikleriyle devam ettirebilmek için kültürel değerlerini yetişen nesillere aktarmak durumundadırlar. Bu da toplumsal bütünleşmeyi ve birleştirmeyi sağlayan önemli bir süreçtir. Oysa popüler kültür benzeşik özellikleri nedeniyle bireyi hem yeni bir kimlik arayışına sürüklemekte hem de toplumsal yabancılaşmaya neden olmaktadır. Yeni bir kimlik arayışına girişen, kendilerine sunulanlarla yetinen birey, bugünkü kültürel yapı içinde dengeli ve sağlıklı bir kişilik geliştiremeyecektir. Popüler kültür afyonu; sormayan, sorgulamayan, açık ve doğru düşünme kararı veremeyen, hoşgörülü, esnek bir kimlik taşımayan, tekdüze bir kimliğe sahip bireyler yetiştirmektedir. Oysa bugünün toplumunun bireyi, aktif, katılımcı, doğru kararlar verebilen, açık, hoşgörülü, soran, sorgulayan, karar verme yeteneği gelişmiş, ekip çalışmalarına katılan, üretken bir birey olmak durumundadır. Bunu sağlamanın en önemli yolu eğitim amaçlarıdır. Eğitim amaçları, bugünün toplumun özelliklerine yeterince yer vermelidir. Bu amaçların etkenlikle gerçekleşmesi için de öğrenci merkezli yaklaşımların, eğitim programlarının temelini teşkil etmesi gerekmektedir.

Popüler kültür, aynı zamanda egemen sınıfa başkaldırı, direniş ve sapkınlıklar kültürüdür. Her toplumda egemen kültür anlayışının dışında din, dil, ırk, sınıf, fiziksel, ruhsal ve zihinsel açıdan sağlıklı olmayan kişilerce oluşturulan farklılaşmış gruplar vardır. Bütün bu gruplar, egemen kültürün dışında kalmış bu farklılaşmış grupların üyeleri, egemen kültür bireylerinden daha saldırgan ve isyankar olup, yola gelmez özelliklere sahiptirler. Örneğin ülkemiz açısından baktığımızda gecekondu ve sefalet bölgelerinden gelen ve düzensiz aile yaşantısına sahip çocuklar, bu tür farklılaşmış

gruplardan gelen bireylerdir. Bu çocukların eğitimi egemen sınıfın çocuklarının eğitiminden farklılaşmaktadır. Çünkü günümüz eğitim sistemlerinin değerleri bu alt sınıf çocuklarının eğitim değerleri ile aynı değildir. Dolayısıyla bu bireylerin eğitimlerinin sağlanması, toplumsal bütünleşme açısından önemli bir değere sahiptir. Bu bireyler kendi anlamlarını ve hazlarını toplum içinde yaşamakta ve bu yönde direnmektedir. Ancak, onların kendilerine özgü kültürel değerlerine dokunmadan kültürel farklılıkları gidererek, onları egemen sınıfın kültürel ölçütlerine yükselterek, bu bireylerin tutum ve davranışlarının altında yatan nedenler incelenerek, bu nedenlere yönelik eğitimlerine ağırlık vererek egemen kültür normlarına yükseltilmeleri, kendilerini sözel olarak ifade etmekten kaçınan bireylerin kendilerini ifade etmelerine imkan sağlanarak eğitimlerine imkan tanınmalıdır. İnsanı, İnsanın yalnızlaşmasının, duyarsızlaşmasının, ayrımcılığın eşitsizliğin ve adaletsizliğin karşısında; hoşgörünün, özgürlüğe olan inancın ve insana duyulan umudun gücü ile direnmeli ve haykırmalıdır.

Maalesef sanayi devrimini balkondan seyreden ve bunun bedelini bir imparatorluğu çökerterek ödeyen devletimiz, bu yeni çağın hızla değişen şartlarını da yeterince kavrayamamış görünüyor. Üretilen bilgiyi müsaade ettiği kadar sahibinden satın almak veya o bilgiye şartlanmış olarak ihtiyaçları tespit etmek, devlet ve toplum hayatının bekası için mümkün değildir. Popüler kültür afyonuna olabildiğince müsaade ederek eğitim ve öğretimi yönlendirmek, eğitimin kasıtlı kültürleme amacı ile bağdaşmayacaktır. Eğitimle öğretimi birbirine karıştırmadan, ikisinin de önemini kavrayarak gereklerini yerine getirmek gerekmektedir. Öğretim süreci insanlara bilgiyi öğretir. Eğitim ise milli yapımızı, gelenek ve göreneklerimizimizi yaşatarak, insancımızın kişilik yapılarına etki ederek İyi insan olmalarını hedefler. Nesilleri eğitmeye gayret edenler, sadece ana-babalar, eğitim kurumları değildir. Uluslararası sermaye, yerli işbirlikçilerini, özellikle vatansız basınımızı kullanarak, kendi menfaatleri doğrultusunda, kültür emperyalizmini moda, gençlik, müzik, film, fast-foot ve etnik köken unsurlarıyla gençlerimize aşılama çalışmaktadır. Çağdaş anlayış yutturmacası ile, dizi haline getirilen biri bizi gözetliyor, biz evleniyoruz, gelinim olur musun, size anne diyebilir miyim, pop star, akademi, tele-vole, acun firarda gibi bayağı popüler metinlerle her türlü sosyal değerlerimize yıkıcı bir şekilde saldırılmakta, bayağı bir hayat tarzı empoze edilmektedir. Bütün bireylerimizi aldırılmaz, vurdumduymaz, her şeye boş ver mantığıyla yaklaşan bir grup haline getirmeye çabalamaktadır. Ülkemizin en ücra köşelerinde bile yoğun bir şekilde izlenmekte olan bu programlar, emperyalist bir etki ile bizleri esaret altına almıştır. Bu esaretin ortadan kaldırılmasında en önemli görev popüler kültür yutturmacasına değil; popüler kültürle bağdaşmayan ve çatışma halinde olan eğitim, ekonomi, hukuk gibi üst sosyal kurumlara düşmektedir. Bunu da gerçekleştirecek olan devletimiz yani sosyal devlettir.

Türk devletini geleceğe güçlü bir şekilde taşıyabilecek nesiller, çağın gereklerine göre yapılandırılmış bir eğitim sistemiyle yetiştirilebilir. Artık Türkiye’de çağın gerektirdiği bilgi kendisi tarafından üretilmeli, araştırma geliştirme çabalarına önemle yer verilmeli, desteklenmeli, ülkemizden olan üstün beyin göçü yerine, ülkemize doğru olan üstün beyin göçünü sağlayacak çabalara yer verilmelidir. Mevcut bilgilerin geliştirilebilmelerinin bizim kontrolümüzde olabilmeleri için gereksiz festivallere, senfoni orkestralarına, lüks tüketime giden paralar araştırma ve geliştirme için ayrılmalı, bu bir milli politika olmalıdır. Doğulu gibi üretip, batılı gibi tüketme huyumuzdan vazgeçilmelidir.

Bu milletin fertleri olarak bizlere de önemli görevler düşüyor. Artık bizim de eğitim konusunda, istikbâl konusunda kafa yapımızı değiştirmemiz şart. Gelecekte bizim ve çocuklarımızın rahat etmesi için mal mülk biriktirme devri geçti. Şimdi geçerli akçe, çocuklarımıza iyi bir eğitim vermektir. Bugün bir çoğumuz, evimizin güzel mobilyalarla döşenmesini, altımızda iyi bir araba olmasını isteriz. Ama maalesef çocuklarımızın iyi bir eğitim alması konusunda aynı hassasiyeti pek gösteremeyiz. Artık, kız-erkek ayırt etmeden çocuklarımızı okutmak, hepimiz için milli bir görevdir. Samimi olarak milletimizin yücelmesini istiyorsak, yürüyeceğimiz tek gerçekçi ve kalıcı yol da budur.

Bilgi, günümüzün en gelişmiş silahıdır. Silahını kendi üretemeyen ve başkalarından almak zorunda olan milletler ise gerilemeye mahkûmdur. Devletimizde bilgi çağının lideri olabilecek kapasite vardır. Önemli olan bu kapasiteyi optimum olarak geliştirebilmek ve kullanabilmektir.

Kaynaklar

1. OKTAY, A. **Popüler Kültürler**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2002.
2. ALEMDAR, K, ERDOĞAN, İ. **Popüler Kültür ve İletişim**, Ankara: 1994, Ümit Yayınları.
3. CAN, K. **Pop Çağı Ateşi**, İletişim Yayınları, İstanbul: 1995.
4. ERGUN, M. **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Ankara: Ocak yayınları, 1999.
5. ERTÜRK, S. **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara: Yelkentepe Yayınları, 1972.
6. ECO, U. **Travels in Hiperreality** , London: Picador, 1986.
7. DE CERTEAU, M. **The Practice of Evreyday Life**, Berkeley: Univercityof California Pres, 1984.
8. FİDAN, N. **Okulda Öğrenme ve Öğretme**, Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1986.
9. FİSKE, J. **Popüler Kültürü Anlamak**, (Çev: Süleyman İrvan), Bilim ve sanat Yayınları, Ark, Ankara: 1999.
10. GÖKALP, Z. **Terbiyenin Kültürel ve Sosyal Temelleri I** (Hazırlayan: Rıza Kardeş), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul: 1992.
11. GÜNGÖR, N. **Popüler Kültür ve İktidar**, Derleyen: Nazife Güngör, Ankara: Vadi yayınları, 1999.
12. GÜVENÇ, B. **İnsan ve Kültür**, İstanbul: Remzi Yayınevi, 7. Baskı, 1996.
13. ÖZBEK, M. **Popüler Kültür ve Orhan Gencebay Arabesk** , İstanbul: İletişim Yayınları, 2000.
14. OSKAY, Ü. **Yıkanmak İstemeyen Çocuklar Olalım**, İstanbul: YKY, 1998.
15. STOREY, J. **Popüler Kültür Çalışmaları, Kuramlar ve Metotlar**, (Çeviren: Koray Kardeşahin), , İstanbul: Babil Yayınları, 2000.
16. TEZCAN, M. **Eğitim Sosyolojisi**, Ankara: Zirve Ofset, 9. Baskı, 1994.